

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

2. Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі. А.: 2003 [1], [5],[6],[7].
3. Л.А. Лунц, Международное частное право. М.:70 [3],[9].
4. М.М. Богуславский, Международное частное право. М.:98 [2].
- 5.«1958 жылғы Халықаралық сатып алу-сату туралы» Гаага Конвенциясы.
6. «1948 жылғы Әуе кемесінде халықаралық құқықты тану туралы» Женева Конвенциясы [4].

УДК 341.9

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚТЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ ДОКТРИНАЛАРДЫҢ АТҚАРАТЫН РӨЛІ

Құл-Мұхаммед Зере
zerekul@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Заң факультеті
Халықаралық құқық мамандығы
Мпк-31 тобының студенті. Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші: Сейдеш Б.Б.

Аңдатпа: Халықаралық жеке құқықтың пайда болу тарихын, құқық және ғылым саласы ретіндегі халықаралық жеке құқықтың проблемаларын және оларды шешу жолдарын қарастыра отырып, қайта қарау және жүйелендіру әрекеті болып табылады.

Түйінді сөздер: Халықаралық құқық, халықаралық жеке құқық, доктриналар, глоссарий, шарттар, Рим құқығы, глоссатор мектебі, постглоссатор, кодекс, заң.

Қазіргі әлемде екі жүзден астам ұлттық заң жүйесі бар. Күн сайын осы мемлекеттердің тұрғындары мен заңды тұлғалар арасында халықаралық жеке құқықтың көмегімен реттелетін қатынастар пайда болады. Маңызды, қазіргі қоғамды ұйымдастырудағы халықаралық жеке құқықты әлемдегі құқықтық жүйелердің алуан түрлілігімен байланысты көптеген қақтығыстардың немесе коллизияларды алдын алу үшін артық болмайды.

Халықаралық жеке құқық қазіргі уақытта пайда болған түрінде жақында пайда болды [1]. Бірінші рет «Халықаралық жеке құқық» термині 1834 жылы алғаш рет әдебиет, ғылым және тәжірибеде пайда болды. Мысалы, тарихта және доктринада Америка Құрама Штаттарының Жоғарғы Сотының мүшесі Джозеф Сторидің аты-жөні бар. Ол оны «Заңнаманың қайшылықтары туралы түсініктеме» жұмысында қолданды. 1841 жылдан бастап «Халықаралық жеке құқық» термині Германиядағы (Шаффнер) ғалымдардың еңбектерінде пайда болды. Содан кейін Франция (Феликс). Орыс ғылымында мәселелерді дамыту Халықаралық жеке құқық ХІХ ғасырдың екінші жартысында салыстырмалы түрде кеш басталды. Халықаралық жеке құқыққа арналған алғашқы арнайы жұмыс. Н.П. Ивановтың жұмысы «Жеке халықаралық құқық негіздері» (1865) деп аталған. Халықаралық құқықтың негізгі бағыты бойынша Ф.Ф. Мартенс «Қазіргі заманғы өркениетті халықтардың халықаралық құқығы» (1896 ж.), Халықаралық жеке құқық мәселелерін жүйеленген түрде баяндап, әзірледі.

Бірақ халықаралық жеке құқықтың пайда болуының алғышарттары ежелгі әлемде, яғни ежелгі Грецияда және ежелгі Римде, пайда болады.

Бұл жұмыс халықаралық жеке құқықтың пайда болу тарихын, құқық және ғылым саласы ретіндегі жеке халықаралық құқықтың проблемаларын және оларды шешу жолдарын қарастыра отырып, қайта қарау және жүйелендіру әрекеті болып табылады.

Ежелгі Грецияда жеке және заңды тұлғалардың арасындағы қарым-қатынастардың барлығы сауда-саттық болып табылады. (Сол уақытта, әрине, бұл ұғымдар болған жоқ, дегенмен). Салыстырмалы түрде кішігірім аумақта көптеген қалалар бар еді, олардың арасындағы белсенді сауда жасау сөзсіз еді. Жүргізілген жаралардың көпшілігі жеке тұлғалар арасындағы сауда-саттық (саудагерлер) болды, сауда-саттық мемлекеттік деңгейде

болды. Кішігірім сауда немесе ірі саудагерлерді, қазіргі таңдағы заңды тұлғаларға ұқсас болған.

Сол кездегі өмірдің маңызды аспектісі азаматтығы болды, өйткені онсыз адам дерлік барлық құқықтардан айырылды.

Жиі соғыстар мен азаматтық қақтығыстар, түпкілікті келісімнің ішінде, сондай-ақ көне авторлардың тарихи және саяси жазуларында, бейбітшілік, одақтастық келісімшарттар және т.б. мәселелеріне қатысты сілтемелердің басым екендігін анықтайды. Бірақ біртіндеп, әсіресе, б.з.д. 5-4 ғасырлардан бастап олардың тақырыбы айтарлықтай кеңейе түсті. Бұл мәселені арнайы зерттеген авторлар саны 20-дан асады. Мысалдар ретінде: бейбіт шарттар; одақтас (қорғаныс - симмахия және қорлаушы - эпимахия); өзара көмек және агрессиясыздық туралы; шекаралар мен арбитраж; сауда; шетел азаматтарын некеге тұру, қоғамдық ойындарға қатысу, жылжымайтын мүлік сатып алу, олардың қоныс аударуын ұйымдастыру, сондай-ақ жеке тұлғалардың еркіндігі, мүліктік қорғау және соттардың құзыреті туралы келісімшарттық мемлекеттер азаматтарының арасында даулар («символдар» - заңды көмек туралы шарт).

Алғаш рет Солтүстік Италия мемлекеттері - Ломбард (Генуя, Болонья, Пиза, Падуя және т.б.) арасындағы сауда-саттықты қарқынды дамытуға байланысты XIII ғасырдың, яғни орта ғасырларда халықаралық жеке құқық туралы алдын-ала айтқан болатын. Буржуазиялық қатынастардың дамуына әкеліп соқтырған шұғыл рұқсат кез-келген қалалық коммуникациядағы адамға (саудагерге) қай заңға бағынады, яғни әрбір қаланың заң ережелерінің шекарасы. Осылайша, осы кезеңде әртүрлі қауымдастықтар арасындағы байланыстардың барлық түрлерін жан-жақты дамыту және көбейту процесі жүріп жатыр, сонымен қатар, ескі рим заңы «жазбаша ақыл», абсолютті сипаттағы, қабылданған белсенді халықаралық байланыс қажеттілігіне бейімделе бастайды, содан кейін тапсырма берілді қоғамға және буржуазиялық қоғамға жету үшін қолайлы жүйе бола алады.

Алғашқы мектептердің бірі болып глоссаторлар мектебі болды. Рим заңының жаңа әлеуметтік қатынастарға бейімделуі және бейімделуі доктриналық түрде өтті. Мәселен, XI-XIII ғасырларда. Италияндық ЖОО-белсенді Роман заң оқыған, және ортағасырлық профессорлар оған жауап табу үшін, қақтығысы, соның ішінде заң кез келген мәселе бойынша ұмтылды, Юстиниан Кодексіне жазбаны жазды - жылтырлығы. Глоссатор (грек Глосса, -. Ескірген немесе сирек сөз) - Заңгер (заң немесе студенттер докторантура), Болон университетінде қалыптасқан дәстүр шеңберінде ортағасырлық Еуропадағы Рим заңы айналысатын [2]. Глоссатор мектебі, яғни құқықтары XI-XIII ғасырларда Италия, Франция және Германия таратылды. Глоссатор ең алдымен Болонья университетінде рим заң профессоры, XII және XIII ғасырларда осы құқығын зерттеу үшін пайдаланылады, олардың студент, деп аталатын болды, Олардың еңбектерінің басым түрінде атындағы, жылтыратқыш. Глоссатор жұмыстары, олардың тәрбиесі сияқты, өзгеше болды. Кейбір сөздер мен сөздердің мағынасын түсіндіруге қосымша (тікелей мағынада жылтырлық), кейде мысалдар арқылы жекелеген жерлерді тауып, түсініктемелерден жалпы ережелер шығарылды. Барлық осы түсіндірмелер жеке коллекциялар үшін негіз болды, олардың көпшілігі глоссарий жұмысының жемісін құрайды.

Глоссатор мектептері жылтырлығы бар кім, мазмұн емес (комментаторлар) постглоссаторлар астам өзгерді сіздің пікірлеріңіз заң рим көздері неғұрлым кең жеткізілетін (XIV-XVI ғ.). Келісім формасы, заң бойынша және мұрагерлік, неке және отбасылық қатынастар арқылы мұрагерлік саласындағы заңдардың жұмыс істеуі сияқты әртүрлі қоғамдастықтардағы заңнаманың қайшылықтары. Алғаш рет олар Бартолдың (1314-1357 жылдар) және Балданың (1327-1400 жылдар) ескертулеріне рұқсат алды. Рим заңы толығымен белгісіз жағдайлар оның қойнауында рецепт үйренуге тырысып, қақтығыс мәселелері бойынша тіпті қажетті алғышарттарды болған емес Рим заңының мәтіндері.

Кейін статуар мектебі келді. Халықаралық жеке құқықты дамытудың келесі кезеңі оның жаңа мектебінің өкілдерімен - XVI-XVIII ғ. бұл кезде пайда болуы еуропалық мемлекеттердің кейбірін (Франция, Италия) феодалдық бөлшектеуге байланысты. Осы

провинциялық заңдар жүйесінде әрекет кутюмами (француз coutume - кеден) деп аталды. Француздық адвокатты Аржантрэ (1519-1590 жж.), Оларды оқып, заңдарды (жарлықтарды) санаттар бойынша: нақты, нақты немесе жеке немесе жария деп бөлді. Біріншіден, ол, мысалы, меншік құқығын, әсіресе, жылжымайтын мүлікті құру туралы анықталған ережелерді жіктеді. Жеке жарғылар құқықтық қабілет туралы мәселеге (неке жасына, мәмілеге кіруге қабілетті және т.б.) жауап берді [3]. Жарғының табиғаты оның көлемін белгілеуге мүмкіндік берді: аумаққа байланысты нақты нормативтік актілер оның ішінде жұмыс істейді, ал жеке тұлғалар басқа адамға көшкенде де «адамға еріп жүр». Себебі, барлық жарғылар белгіленген критерийлер бойынша санатына жатқызылмайды. Аржантрэ басқа нұсқаны - аралас жарғыларды ұсынды. XVIII ғасырдағы статуттардың оқуы, Наполеонның 1804 Кодексінің кейбір ережелерін қалыптастыруға айтарлықтай әсер етті: «Полицияның заңдары мен қауіпсіздік туралы заңдар барлық аумақтардың тұрғындары үшін міндетті болып табылады... Азаматтық мәртебесі мен тұлғалардың құқықтық қабілеттілігі туралы заңдар, шетелде тұратын болса да, француздарды міндеттейді» (3-бап). Франциядағы аумақтық келіспеушіліктерді алып тастаған және Францияда бірыңғай заң нормасын орнатқан буржуазиялық революцияның нәтижесінде тұрғылықты жері азаматтық қағидасына ауыстырылды. Оның күшеюімен қатар шетелдіктердің құқықтық мәртебесі жақсарды (11-бабын қараңыз Наполеон кодексінің), бірақ құқықтарын ескере отырып, біртіндеп ғана сауда қатынастарында ғана таныла бастады [6-3].

Аймақтық доктринасы, әсіресе Солтүстік Америкада өндіріс капиталистік қатынастардың дамуы халықаралық экономикалық қатынастар, кеңейту, халықаралық жеке құқық доктринасы байланысты жаңа шешімдер байыту үшін, сондай-ақ мерзімі өткен және ескі жорамалдардың жаңғырту немесе жаңарту үшін ғана емес, алға жылжу кірді. Өйткені олардың субъектілерінің оң елеулі айырмашылықтарды Англо-америкалық елдерге теориялық ой (Солтүстік Америка мемлекеттері, Шотландия мен Уэльсте жеке мемлекеттер, сондай-ақ тәуелді Англия аумағында, және т.б.). мемлекетаралық және емес (аймақаралық) жанжалдар, ажыратымдылығын ішкі аймақты аумақтық басынан негізге ала отырып, орнына өңіраралық жанжалдарды жағдайларда қарағанда, әр түрлі механизмдер мен ережелерге сипатталады, бұл осы аумағы шегінде жатқан барлық жергілікті юрисдикциясына жатады. Шетелдік заңнаманы қолдану «халықаралық сыпайылық» принципі негізінде ғана рұқсат етіледі және негізделеді. Осылайша, сондай-ақ Нидерланды Статут мектептері XVII ғасырдың принциптерінен жандандыру үшін, көруге болады. Есепті кезеңде американдық доктринаға, осы сәтте халықаралық жеке құқық Иосиф Сториз (1779-1845 жж) тарихы, оның атауы ағымдағы жаңа редакцияда ұсынылатын фактісі барлық жоғарыда қызығы, бүкіл әлем бойынша таралған - «Халықаралық жеке құқық».

Жеке халықаралық құқық ғылымын одан әрі дамыту жекелеген елдер шеңберінде жеке өткізілді. И.С.Перетерскийосы және кейінгі кезеңдердегі мемлекеттік прокурорлық мекемелердің зерттеушілерінің келесі беделді тұлғаларын атайды: Германияда - Неймейер, Кан, Цительман, Франкенштейн, Валькер, Вольф, Нуссбаум, Рабель. Ең басында - Савиньи, Бар, Штоббе, Нейбауэр, Менгер; Франция - Валери, Пилье, Нибуайе, Армэнжон, Бартэн, Батиффоль, сондай-ақ олардың алдында: Брое, Вейс, Лоран (Бельгия); Италия - бұрын Диен, Анцилотти, Кавальери, және Фьоре; Америка Құрама Штаттары - Биль, Гудрич, Кун; Англия - Дайси, Беллот, Бентвич, Чешир. XXI ғасырдың басында жеке халықаралық құқық ғылымын дамытуда ерекше халықаралық құқық негізінде Гаага конференцияларын ұйымдастыруға, шақыруға және өткізуге үлкен күш жұмсайтын голландтық заңгер Т.Ассер ойнады [4].

Қорытындылай келгенде, сәйкестіккәзіргі заманғы қоғамды ұйымдастырудағы халықаралық жеке құқықты бағалау мүмкін емес, өйткені ол әлемдегі құқықтық жүйелердің алуан түрлілігіне байланысты көптеген қақтығыстарды болдырмайды. Халықаралық жеке құқығы қазіргі кездегі нысан бойынша салыстырмалы түрде жақында пайда болды. 1834 жылы алғаш рет «Халықаралық жеке құқық» термині алғаш рет әдебиет, ғылым және тәжірибеде пайда болды. Тарихта және доктринада Америка Құрама Штаттарының Жоғарғы Сотының мүшесі Джозеф Сторидің аты-жөні бар. Ол оны «Заңдардың қақтығысына

түсіндірме» жұмысында қолданды. Бірақ Халықаралық жеке құқықтың дамуы 1834 жылға дейін, ежелгі Греция мен ежелгі Римде құлдыққа ие болды, онда шетелдіктердің құқықтарын реттейтін ережелер болған. Ежелгі Рим протестанттары ежелгі Грекияның мемлекеттік қайраткерлерінен гөрі жеке халықаралық құқықтың дамуына әлдеқайда көп үлес қосты, бұл Рим, Грецияға қарағанда, бір билеуші тұтас мемлекет болғандықтан болды. Кезде солтүстік Италия қала-мемлекеттер арасындағы сауда қарқынды дамуына байланысты алғаш рет халықаралық жеке құқықтың шаңырағы, XIII ғасырдың шетінде, ортағасырлық айтуға болады айналды -Генуя, Болонья, Пиза, Падуя, Ломбардия, әкелді, ол буржуазиялық қарым-қатынастардың бастамасы, ол басқа қалада орналасқан тұлғаның (көпес), муниципалитет, яғни жатады қандай заң, рұқсат беруден табандылықпен талап Әрбір муниципалды жарғының іс-шаралар көлемі. Аккурсияның «Glossa ordinaria» еңбекте барлық глоссаторлар мектебінің шығармалары қосылды. Буржуазиялық революция нәтижесінде, аумақтық айырмашылықтарды жою және Францияда заң бірыңғай ережесін белгілеу ретінде, тұрғылықты жері критерийі азаматтығы қағидасы бойынша ауыстырылды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі.

1. Александр Мережко. Международное частное право на пороге XXI века: проблемы и перспективы, 2000.
2. Ануфриева Л.П. М.: Международное частное право, 2002.
3. Кудинов О. А. Римское право. Краткий терминологический словарь-справочник 2007
4. И. Б. Новицкий, И. С. Перетерский Римское частное право 2010

УДК 341.9

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚТАҒЫ ТРАНСҰЛТТЫҚ КОРПОРАЦИЯЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚСУБЪЕКТІЛІК МӘСЕЛЕСІ

Мухаметжан Нуржан Жайнарулы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Заң факультеті

Халықаралық құқық мамандығы

Мпк-31 тобының студенті. Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші: Сейдеш Б.Б.

Аңдатпа. Мақалада трансұлттық корпорациялардың халықаралық жеке құқықтағы орны талқыланып, түсіндіріледі. Трансұлттық корпорациялардың қай халықаралық құқықтың қай бағытына жатқызылатыны туралы айтылады.

Аннотация. В статье обсуждается место транснациональных корпораций в международном праве и причастность их к одной из систем международного права, а именно международному публичному и частному праву.

Түйін сөз. Трансұлттық корпорациялар, халықаралық жеке құқық, халықаралық жария құқық, ұлттық құқық, заңды тұлға, заңды емес тұлға, заңды рәсімдеу.

Әрбір мемлекет үшін трансұлттық корпорациялардың (ТҰК) инвестициялардың көзі ретінде құқықтық сипатын нақтылау мәселесі өте маңызды. Қазіргі таңда трансұлттық корпорацияларды құқықтық реттеу Қазақстан үшін негізгі мәселе екені айдан анық. Біріншіден, 2015 жылдан Қазақстан Республикасы ДСҰ - ға мүше болғасын, біздің еліміз шетелдік инвесторлар үшін ақша құюдың басты орны болып тұр. Екіншіден, ДСҰ - ға мүше мемлекет болғанымыздықтан, шетелдік инвесторларға қолайлы режим негізінде тиімді шарттық талаптар беру көзделеді. Мұндай жағдайда, трансұлттық корпорациялардың қызметіне қатысты жеке халықаралық құқық мәселелерінің білікті шешімі талап етіледі.